

Efter afrensningen af den grønne tilgroning, kan man nu rigtigt beundre den flotte mindesten ved Burkal Kirke, som blev rejst for at mindes sognets faldne i 1. Verdenskrig.

De, der aldrig kom hjem.

– 2. krigsår 1915.

Research og tekst: Kitta & Sven Petersen, Kalundborg.

Da 1. Verdenskrig var gået ind i sit andet år, var det blevet tydeligt, at det ville blive en lang og bitter krig med kolossale tabstal.

I vest lå fronterne med deres utallige skyttegrave næsten låst fast. Fra sidst på efteråret 1914 til krigen sluttede i november 1918, rykkede frontlinjerne mellem krigens parter sig kun med ganske få kilometer. Man kan fristes til at bruge Erich Remarque's bogtitel 'Im Westen nichts Neues' - 'Intet nyt fra Vestfronten' – ud over de enorme tab af menneskeliv.

Anderledes så det ud på Østfronten. Her skete der i krigens løb store frontforskydninger i kampene mellem russerne på den ene side og ty-

skerne og deres allierede, østrig-ungarernerne på den anden. Dette skyldtes bl.a., at tyskerne og deres allierede på grund af geografien nemmere kunne flytte deres trop-

per mellem krigsskuepladserne.

Mange af de unge, sønderjyske mænd, som var startet med at kæmpe på Vestfronten, blev sidst på året 1914 sendt til Østfronten.

Tyske soldater fryser i en skyttegrav på Østfronten vinteren 1914-15.

Dette frygtede nogle af dem, mens andre så det som en mulighed til at komme væk fra skyttegravenes helvede. Væk fra lus og rotter, sult og den opslidende frygt for at være den næste, der faldt for fjendens kugler eller granater.

Den tyske generalstabschef Erich von Falkenhayn havde valgt at rykke frem i øst og føre en mere defensiv strategi i vest. Men på Østfronten var forholdene for soldaterne ikke bedre, – og her måtte man oven i købet kæmpe med stærk vinterkulde.

De faldne fra Burkal Sogn,

som i 1915 døde på Vestfronten, faldt i kampe i såvel det belgiske Flandern, som i Frankrig og i det tysk-franske grænseområde Elsaß/Lothringen (Alsace/Lorraine). Denne sidstnævnte region havde Tyskland erobret fra Frankrig i 1871. Her i bjergkæden Vogeserne udspil-

lede sig hen over vinteren 1914/15 nogle meget blodige slag med mange ofre.

Årets første offer i dette område, som kom fra Burkal Sogn, var den 22-årige **Christian Jacobsen Schmidt** fra Jyndevad Mark, søn af arbejdsmand Jacob Christian Schmidt og Christine Jacobine Jacobsen på Jyndevad Mark. Han døde 2. februar 1915, en bidende kold

vinterdag med sne på den 956 m høje bjergtop Hartmannsweilerkopf i Vogeserne i Elsaß.

Bjerget med den tætte nåletræsbevoksning var den 22. januar faldet i tyskeres hænder. Bjerget blev af tyskerne kaldt for "Menschenfresser" eller "Berg des Todes" på grund af tabene, som tyskerne og franskmændene led i kampene i de kraftige bastioner, observationsposterne,

Tysk begravelse af kammerater på Hartmannsweilerkopf i Vogeserne

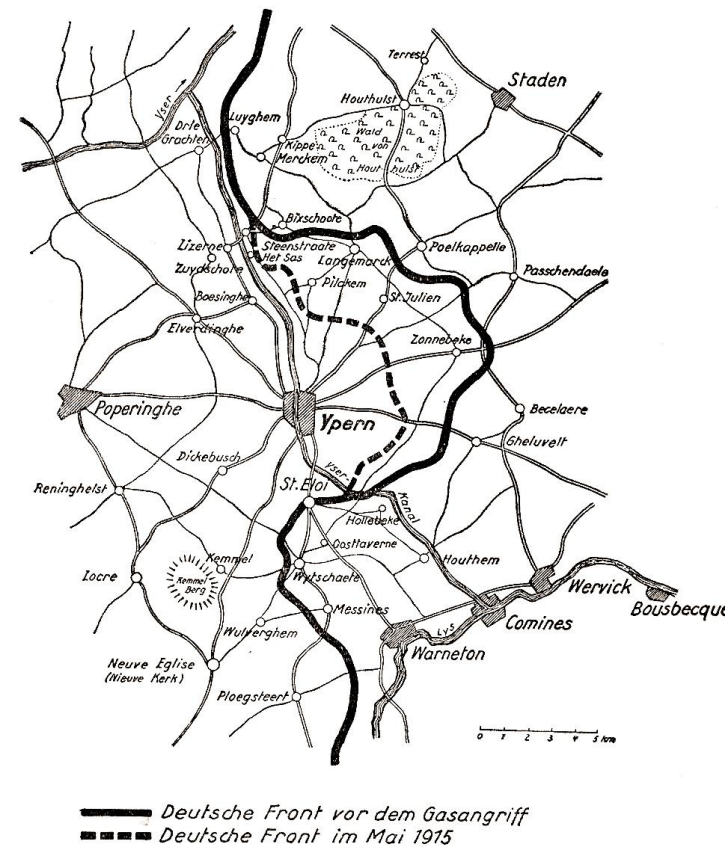
de underjordiske bunkere og skyttegravene her oppe. I dette fransk/tyske grænseområde lå tyskerne og det franske Alpenjägerkorps konstant og lurede på hinanden og gjorde udfald. Man skønner, at tabene lå mellem 20.000 og 30.000 på dette frontafsnit. Det var dog ikke store tabstal i forhold til det, som fulgte fx omkring Verdun senere i krigen, men alligevel! Efter krigen lå det tidligere så romantiske, smukke landskab hen sønderbombet og ødelagt – i lighed med store dele af de øvrige frontafsnit.

Dagen efter, dvs. 3. februar døde 24-årige **Willi Bruno Max Bönig** fra Lydersholm. Han var født i Berlin, men vi kender ikke noget til hans familiære baggrund.

Han var musketier, - andet ved vi ikke om hans militære status. Han faldt ved Korabka nær Bolimów ved floden Rawka i Ostpreußen, i dag en del af Polen. Her stod i januar-

februar 1915 nogle heftige vinterlag, hvor tyskerne for første gang på Østfronten brugte giftgas mod russerne. 18.000 gasgranater blev sendt mod de russiske befæstninger. Tusinder af soldater blev dræbt, såret eller forsvandt.

Generalstabschef Falkenhayn fraveg på ét punkt den defensive strategi i vest. Omkring Yser-Kanalen nord for den belgiske by Ypres (på tysk Ypern, på flamsk Ieper) i Flandern iværksatte han fra 22. april meget voldsomme angreb mod de franske

forsvarslinjer. Her kom de tyske soldater i kamp med både franske, britiske og canadiske tropper. Det var i det såkaldte 2. Flandern-slag.

Mellem byerne Steenstrate og Poelkappelle blev der den 22. april fra kl. 18.00 og 8 minutter frem foretaget et gasangreb af et dengang hidtil uset omfang. Mere end 160 tons klorgas fra 6.000 stålflasker blev i en 6 km bred vifte sendt ind over de franske og canadiske styrker. Da gassen er tungere end luft, sivede den ned i skyttegravene og de underjordiske bunkere. Franskmændene og deres allierede måtte skrækslagne flygte, da de ikke var udrustede med gasmasker.

Tyskerne var dog ikke – af mangel på mandskab – i stand til at udnytte den gunstige situation, de havde skabt. De allierede formåede til gengæld, da gassen havde lagt sig, at stabilisere deres stillinger – og

kampene kom herefter til at vare i flere uger.

I midten af maj havde franskmændene et mindre modangreb, hvorefter kamphandlingerne langsomt klingede af. Da havde tyskerne mistet 34.000 mand, mens de allierede, Frankrig, England og Canada havde et tab på 69.000 mand. Da var det blot lykkedes tyskerne at skubbe fjenden nogle få kilometer tilbage.

Blandt ofrene for disse krigshandlinger ved Yser-Kanalen/Flandern i april og maj 1915 var 3 tyske soldater med tilknytning til Burkal Sogn.

Det er 23-årige **Carsten Peter Petersen** fra Hovmose. Han var født 13. marts 1892 som søn af parcellist Jes Petersen og Helena Maria født

Carstensen, Hovmose.

Han var musketier ved Infanteriregiment 84, 7. kompani og faldt 22. april 1915 i Steenstraate i Flandern/Belgien, dagen for det store gasangreb.

30. juni 1915 skrives dødsfaldet ind af personregisterføreren.

Seks dage senere, 28. april blev **Hans Christian Petersen** fra Stade meldt savnet fra Steenstrate. Men i Deutsche Verlustlisten fra 28. juni 1915 er han benævnt som Hans Petersen og står opført som verwundet – såret!

Han var født 27. maj 1893 som søn af Lorenz Jacobsen Petersen og Metta Helena Andersen i Stade. Han nåede altså ikke at opleve sin 22 års fødselsdag en måned senere. Et

ungt krigsoffer!

Han var Musketier i Reserve-Infanterie-Regiment Nr. 215, 1. Ersatz-Bataillon, 2. kompagni.

Der er ingen papirer i dødsregisteret.

Midtvejs mellem byerne Ypres og Diksmuide i Flandern ligger landsbyen Jonkershove med den nærliggende skov Houthulster Wald. Her blev der fra slutningen af april til 6. juni dels kæmpet indædt, dels foretaget oprydnings- og transportopgaver.

Om det er i den forbindelse, at 25-årige **Johann Christian Blom** fra Bov faldt den 11. maj 1915, ved vi ikke. Stedet, hvor han døde, er angivet til at være Jonkershove i Belgien. Han var født 25. oktober 1889 som søn af Johann Blom og Christine Petersen, født Damgaard.

Ingen papirer i dødsregisteret.

Da disse 3 sidstnævnte unge fra Burkal Sogn, Carsten, Hans Christian og Johann, faldt ganske få kilometer fra slagmarken ved Langemarck, kan det ikke udelukkes, at man måske vil kunne finde deres gravstene på den mægtige, tyske soldaterkirkegård her. I alt ligger 44.324 navn-

givne, tyske soldater begravet her, som alle faldt i Flandern-slagene. I en stor fællesgrav ligger desuden 25.000 ikke identificerede soldater. I en bygning ved indgangen til 'Soldatenfriedhof Langemarck' ligger en bog med navnene på de mange soldater - samt en angivelse af, hvor

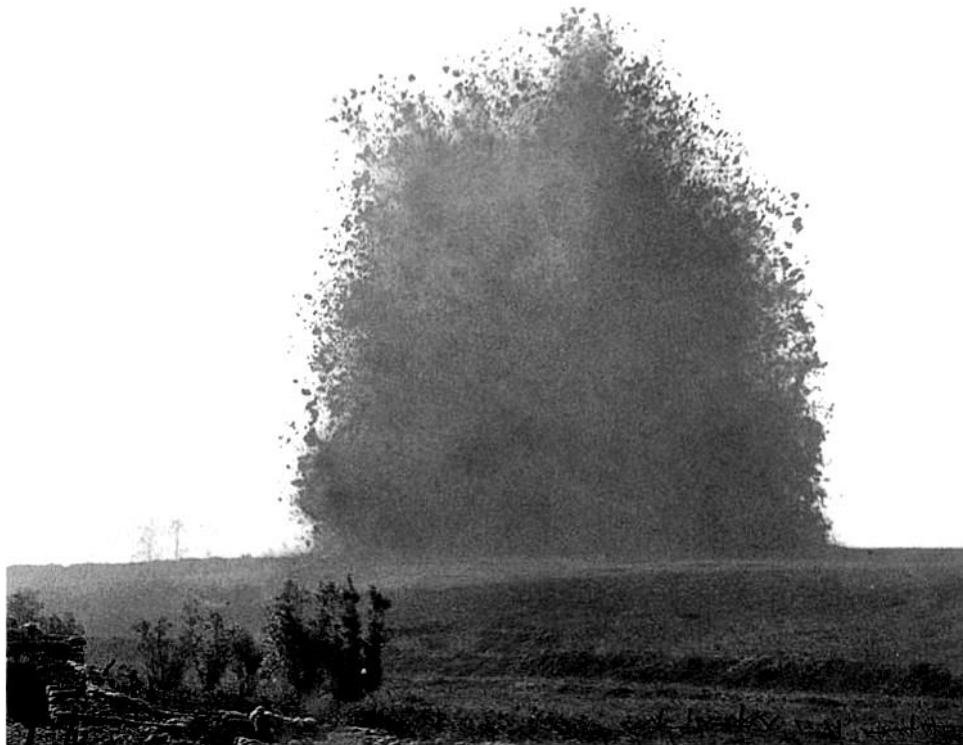

Et lille hjørne af den mægtige tyske krigskirkegård Langemarck i Belgien, privatfoto fra 2012. På hver gravplade står som regel mellem 2 og 10 navne.

man kan finde deres gravsten. Desuden ligger der i bygningen en kondolenceprotokol.

På fronterne inde på fransk jord rasede der i 1915 fortsat en voldsom, meget blodig og opslidende skytte-

gravskrig mellem de tyske og de fjendtlige, allierede tropper. Noget af det, de menige tyske soldater bl.a. havde lært at frygte, var de underjordiske minesprængninger. Fjenden havde ubemærket gravet minegange i 20-30 meters dybde

ind under de underjordiske anlæg, bunkerne og dækningsrummene samt de åbne skyttegrave. Disse minegange blev forsynet med tonsvis af sprængstoffer. Disse sprængstoffer blev først detoneret efter et langt, heftigt overjordisk bombardement, som havde til formål at jage modstanderen ned i de nogenlunde sikre underjordiske beskyttelsesrum. Disse sprængninger blev af mange beskrevet som et enormt vulkanudbrud med et inferno af jord, sten, tømmer, våben, beton og kropsdele, som i mange tilfælde blev slynget op mod 1000 til 1200 meter til vejrs. Ved en serie detonationer, som blev udløst præcist samtidigt, omkom ikke mindre end 10.000 tyske soldater. Hensigten var ikke blot at slå flest mulig ihjel på kortest mulig tid, men også at knække den enkelte soldat i de fjendtlige enheder psykisk. Mange udviklede derfor nærmest en krigspsykose; de kunne ikke sove

om natten; i stedet lå de paniske og lyttede efter banke- og gravelyde dybt under dem. Det skal nævnes, at tyskerne på det område heller ikke holdt sig tilbage. De brugte samme taktik med underminering og sprængning af de fjendtlige linjer og befæstningsanlæg. En modbydelig krigsførelse – ren terror!

En sådan sprængning fandt sted 11. april 1915 ved den franske landsby Moulin-sous-Touvent lidt nord for Aisne-floden. Denne krigshandling er detaljeret beskrevet i Wilhelm Jürgensens bog 'Füsilierregiment "Königin" Nr. 86'. Her ved Moulin lå de to fjendtlige skyttegrave enkelte steder med blot 60 meters mellemrum. Det var i øvrigt ved kamphandlinger her ved Moulin, at Carsten Paulsen fra Rens faldt den 18. november 1914, som vi nævnte i Historisk Årbog 2014.

Datoen 6. juni 1915 beskrives af mange som "Den sorte dag ved Moulin". Også af Wilhelm Jürgensen. Her havde tyskerne en tid ligget i hårde kampe med franskmændene, som bl.a. omfattede soldater fra de nordafrikanske kolonier. Ud over de fjendtlige styrker var reg-

nen og de bevidste oversvømmelser af store landområder langs kanalen, som belgierne foranstaltede, et stort problem.

Hen over vinteren og foråret var skyttegravene forvandlet til ét ælte, hvilket sled på fysikken og nerverne

*Døde soldater i regnvåd skyttegrav.
Privat affotografering af billede i fransk museum.*

- og styrkede sikkert ikke de menige tyskeres kampmoral. I dagbogsop-tegninger fra den gang nævnes det af mange, at man gik i mudder til knæene. Éns støvler blev ødelagt, frakkerne var våde og tunge og stive af et tykt mudderlag. Halmen, man sov på, var tung og stank af råddent vand, mens lus, lopper og rotter tri-vedes. Desuden var det svært at fø-

re mad og drikke frem, så sulten var en ubehagelig, konstant følgesvend. Fra den 4. juni havde franskmæn-dene bombet massivt, så det var livsfarligt at begive sig ud i terræn. Dette fortsatte de næste dage, hvor tyskerne kun kunne søge dækning nede i deres understande og håbe på ikke at få en fuldtræffer. Tidligt om morgenen den 6. juni stilnede

den voldsomme franske beskydning af, og en befriende ro sænkede sig. Endelig turde man forsigtigt dukke frem igen.

Tyskerne ville udnytte denne stil-stand til omrokering og fremrykning af reservestyrker til afløsning af de trætte og nedslidte frontsoldater. Det viste sig hurtigt at være en fatal fejl-disposition. Præcist kl. 11 genop-tog franskmændene pludseligt den massive trommeild mod de nu blot-tede og meget sårbare tyske trop-per. Det endte i et veritabelt blod-bad, som betegnes som Regiment 86's største nederlag i krigen.

Mellem 80 og 90 unge og ældre mænd fra Sønderjylland faldt denne dag, den 6. juni 1915 ved Moulin-sous-Touvent. Deriblandt to med tilknytning til Burkal Sogn.

Den ene er den 21-årige **Hans Peter Lorenzen**, som var født 5. august 1894 i Nolde som søn af arbejds-

Tysk feltpostkort med soldater, der poserer i skyttegraven foran deres Unterstand.

mand Matthias Christian Lorenzen og Catrine Maria Magdalena Lorenzen.

Han var ved indkaldelsen bosiddende i Lendemark i Bylderup Sogn, men han er taget med, da hans navn står på mindestenen ved Burkal Kirke.

Han var Füsilier i Füsilier-Regiment Nr. 86, 5. kompagni.

Dødsfaldet er skrevet ind af personregisterføreren 3. august 1915.

Den andet offer med tilknytning til Burkal Sogn er den 35-årige **Niels Nielsen** fra Bov. Han var født 10. november 1879 i Hjortspringkobbøl, Svenstrup sogn som søn af parcellist Niels Nielsen og Catharina Carstensen.

Vi har ingen militære oplysninger, men han kan nok også have tilhørt "dansker-regimentet" Füsilier-Regiment Nr. 86. Der er ingen papirer i dødsregisteret.

Et andet afsnit af Vestfronten, som kostede mange sønderjyder livet i 1915, var Puisaleine, en slagmark ca. midt mellem byerne Soissons og Noyon og ikke langt fra førnævnte Moulin-sous-Touvent. Området ligger lige nordøst for Compiègne-skoven.

Her ved Puisaleine faldt to, som havde tilknytning til Burkal Sogn, begge to familiefædre. Godt en uges tid efter "Den sorte dag ved Moulin" døde den 38-årige **Chresten Jespersen** den 15. juni 1915. Han var født den 10. april 1877 på Rens Mark. Hans forældre var Christian Jespersen og Mette Cathrine Tüchsen.

Da Chrestens bror Nis Peter Jespersen døde i 1907, giftede han sig med enken Mette Marie Jespersen, født Sørensen. Hun havde 4 piger fra første ægteskab, og sammen havde de sønnen Nis Peter Jesper-

sen. Pigerne var ved Chrestens død: Mette Cathrine 16 år, Marine Eline 15 år, Christine 14 år, Erika Sørine 12 år, Nis Peter 5 år.

Chresten var parcellist på Rens Mark, da han blev indkaldt.

Han var Wehrmann i Füsilier-Regiment Nr. 86, 4. kompagni.

Dødsfaldet skrevet ind af personregisterfører 12. august 1915.

Den anden familiefar, som faldt ved Puisaleine, var **Marcus Friedrich Petersen** fra Bov. Han var født 18. maj 1876 i Bov som søn af Johann Petersen og Anna Petersen. Han faldt 15. juni 1915 – en måned efter sin 39 års fødselsdag.

Marcus var parcellist i Bov, Burkal sogn, hvor han var gift med Marie

Margrethe Petersen. Han var far til 5 piger: Anna 14 år, Alma 10 år, Petrine 8 år, Johanne 7 år og Jensine 5 år.

Marcus var Wehrmann i Füsilier-Regiment Nr. 86, 4. kompagni. Dødsfaldet indskrevet af personregisterfører 18. august 1915.

Foto- og brevsamling for 1914-1915 er overladt til Museet på Sønderborg Slot.

Det må have været et meget hårdt slag for det lille samfund i Burkal Sogn, at man på samme dag mistede ikke bare to mænd, men 2 familiefædre med hver 5 børn, som skulle forsørges. Vi ved fra arkivalierne, at i hvert fald Marcus' enke Marie Margrethe fik tildelt krigsrente.

Første Verdenskrigs næste offer fra Burkal Sogn er 29-årige **Jørgen Peter Roth**, om hvem vi ikke ved ret meget ud over, at han er født 21. januar 1886 på Heds mark i Bylderup Sogn, og at han faldt i Frankrig 3. august 1915.

Han var søn af Matthias Johannsen Roth og Caroline Marie Petersen og havde ved sin indkaldelse bopæl i Bov.

*Marcus Friedrich og Marie Margrethe Petersen.
Billederne er venligst udlånt af Museet på Sønderborg Slot.*

Der er ingen militære oplysninger om Jørgen Peter. Dødsfaldet er ikke indskrevet i Burkal.

I forbindelse med krigens næste offer, som har tilknytning til Burkal Sogn, skal vi til Østfronten, idet den 32-årige, nygifte Sønderborg-

købmand **Hans Nissen Martensen** faldt ved Usaimow-Stary i Russisk Polen den 11. august 1915. Han var født 1. oktober 1882 i Rens som søn af landmand Hans Martensen og Caroline, født Raben.

Hans var gift to gange. Hans første kone hed Oline Helene, født Thom-

sen. De var blevet gift i 1906 i Burkal Kirke. Da var han købmand i Rens - efter at have lært som kommis i Bylderup-Bov. Sammen fik de to børn, Hans (født 7. marts 1907) og Caroline Helene (født 19. januar 1908). Den 1. april 1908 flyttede den lille familie fra Rens til Flensborg. I løbet af 1908 døde Oline Helene, – men vi kender ikke dødsårsagen eller den præcise dato.

Det ældste barn, Hans døde i 1910 godt 3 år gammel i Rens. I kirkebogen for Burkal Sogn står der, at moderen, Oline Helene da var død. Samtidig står der i dødsbiregisteret, at Hans Nissen Martensen var enkemand, bosiddende i Flensborg, og at hans lille søn Hans ved sin død boede hos landmand Christian Hansen i Rens. Om den lille 2-årige Caroline Helene også kom i pleje her, ved vi ikke, men i 1921 boede hun hos sin farmor og farfar og blev konfirmeret 9. april 1922 i Burkal Kirke.

Hans Nissen Martensens købmandsbutik i Rens.

Vi ved ikke, hvornår Hans flyttede fra Flensborg til Sønderborg og kender ingen detaljer om hans virke som købmand her. Heller ikke, hvornår han blev indkaldt til tysk krigstjeneste.

Hans Nissen Martensen var altså enkemand, da han i Sønderborg indgik sit andet ægteskab 3. juli 1915. Her blev han gift med Helene Catharine, født Adolphsen. I kirkebogen for Sønderborg står der, at Hans ved vielsen var Musketier i Neumünster.

I parentes er der tilføjet, at der var tale om en såkaldt Kriegstrauung, dvs. en "hastevielse", hvor der tit forud ikke var blevet lyst for parret i kirken. Disse vielser blev af og til foretaget med en stedfortræder for brudgommen; det synes ikke at være tilfældet her. Som vi tolker dokumenterne, havde Hans orlov til sit bryllup, og vi formoder, at han straks efter brylluppet er blevet

sendt tilbage til Østfronten. Her faldt han - som nævnt i starten - blot en måneds tid senere. Det blev med andre ord et meget kort ægteskab. Helene Catharines videre livsforløb kender vi ikke.

Ved sit dødsfald var Hans N. Martensen i nogle kilder betegnet som Landsturmmann, i andre Musketier ved Reserve-Intanterie-Regiment Nr. 203, 4. Kompagni.

Dødsfaldet er indskrevet af personregisterføreren i Sønderborg 12. november 1915.

Selv om Hans Nissen Martensen ved sin død var bosiddende i Sønderborg, er han taget med i denne oversigt, da han var født og vokset op i Rens og nogle år drev købmandsforretning her, samt at han er nævnt på mindestenen ved Burkal Kirke.

Ligeledes skal vi nok igen til Østfronten for at finde det næste krigsoffer fra Burkal Sogn. **Jes Senius Hieronymus Nissen Hansen** angives at være faldet 15. eller 20. august 1915 i eller ved Wino – blot en uges tid før sin 25 års fødselsdag. Trods intens søgning i skriftlige kilder og på nettet har det ikke været muligt at lokalisere stedet, hvor han faldt. Men navnet Wino kunne som sagt tyde på at være et sted på Østfronten?

Jes Senius er født 1. september 1890 som uægte søn af tjenestepigen Anna Maria Hansen i Rens. Han var ugift og tjenestekarl før krigstjenesten, hvor han var Ersatzreservist i Infanterie-Regiment Nr. 141.

På mindestenen ved Burkal Kirke står "Senius Hansen" som død 20. august 1915.

Dødsfaldet er indskrevet af personregisterfører 28. marts 1917. Her står, at han døde 15. august 1915.

Der blev ansøgt om forældrerente til moderen Maria Hansen, gift Marcussen.

Den ca. 20-årige **Wilhelm Nissen** ved vi ikke ret meget om. Den 27. august 1915 døde han af sine kvæstelser i slaget ved Olchówka (i dag en lille landsby i det østligste Polen, tæt på grænsen til Hviderusland). I arkivalierne står der, at han var Kaufmann med bopæl i Rens, og at han var ugift. Han var angiveligt født i Stenssburg (Kärnten i Østrig) omkring 1895.

Han var Musketier i Reserve-Infanterie-Regiment Nr. 270, 6. Kompagni.

Ved dødsfaldet var forældrene bosiddende i Hokkerup, Åbenrå Amt. Dødsfaldet er indskrevet af personregisterfører 22. november 1915.

Den 28-årige **Wilhelm Schultz** har vi ingen fødselsdata på, men vi ved, at han var født i Hamburg som søn af Johann Friedrich Wilhelm Schultz og Wilhelmine Marie Frederike Strutz (begge var døde ved sønnens død, deres sidste bopæl ukendt). Han var Ersatz-Reservist ved 76. Infanteriregiment 15. Kompagni. Wilhelm boede før indkaldelsen til krigen i Bylderup-Bov.

Han blev såret ved et af de mange slag i Champagne-distriktet i Frankrig 25. september 1915 og døde i fransk fangenskab i Paris 9. oktober 1915.

Indskrevet af personregisterfører 14. december 1915. Tilføjelse i 1923: "Wilhelm Schulz er død i fransk fangenskab i Paris den 9. oktober 1915 kl. 6 eftermiddag som følge af stivkrampe efter koldbrand i begge ben".

Tyske ofre dækker jorden efter et stormangreb mod franske styrker nær Champagne.

I oktober 1915 krævede kamphandlerne i Vogeserne mellem Frankrig og Tyskland endnu et ungt krigsoffer fra Burkal Sogn.

Den 20-årige landmand **Paul Nicolai Nielsen**, Stemmild var født 10. august 1895 på Diemersminde ved Tønder som søn af landmand Marius Nissen Nielsen, Stemmild og Margaretha Jensen.

Paul faldt 24. oktober 1915 ved Schratzmännle i Vogeserne. Her havde franske tropper flere gange gjort indfald, som var slået tilbage fra tysk side. Hvad der præcist hændte her oppe i de svært befæstede stillinger i bjergene, får man et indtryk af i dette lille avisudklip fra 'Deutsche Wacht' 16.10.1915:

In den Vogesen
versuchten die Franzosen die ihnen am 12. Oktober
am Schratzmännle abgenommene Stellung zurückzu-
nehmen. An unserem Hindernis brach ihr Angriff
nieder.

Skyttegrave i Schratzmännle. De nøgne træstammer vidner om, hvor heftige, kampene var.

Paul var musketier ved Infanterie-Regiment Nr. 187, kompagni 11. Dødsfaldet er indskrevet af personregisterfører 4. januar 1916.

Peter Petersen Jensen til venstre.

Endnu en gang skal vi til Østfronten, hvor vi skal finde en ung mand, som aldrig mere skulle se sit hjem og sin familie, den kun 20-årige **Peter Petersen Jensen**. Han boede i Rens, men var født 29. marts 1895 i Søvang i Højst Sogn som søn af Chr. August Jensen og Christine Martensen.

Peter var ugift og han var den ældste af søskendeflokken.

Vi har ingen militære detaljer vedr. Peter.

Han faldt 3. november 1915 i Rusland – uden nærmere stedsangivelse.

Hans ældste søster var Margrethe, som senere blev gift med Lorens Hansen, og de overtog gården i Rens.

Dødsfaldet er ikke indskrevet i Burkal.

Det sidste krigsoffer i 1915, set med Burkal-briller, var den 23-årige landmand **Jens Christian Jensen Wolfberg** – født 23. juni 1893 i Lund som søn af arbejder Hans Chr. Wolfberg og Marie Cathrine Hansen. Ved sin indkaldelse boede Jens Christian i Lund. Han faldt 13. november 1915.

Der er usikkerhed omkring stedet for hans dødsfald. Det er i alle vore kilder opgivet til Konarewo, som det har været umuligt at finde på et moderne kort. Men det er ganske givet et sted på Østfronten. Et bud kunne være Konarzewo, der ligger i Vestpommern (nuværende Polen, dengang Tyskland). Dvs. det må væ-

re på et lazaret.

Ersatz-Reservist ved 206. Infanterie-Regiment, 8. Kompagni.

Dødsfaldet er indskrevet af personregisterfører 3. februar 1916.

*10 cm batteri i kampstilling på Østfronten sidst på året 1915
(foto: Deutsches Historisches Museum, Berlin).*

Året 1915 blev igen et år, hvor i hundredvis af sønderjyske familier mistede et kært familiemedlem. Efter hvad vi har kunnet finde frem i arkiverne, var 17 hjem i Burkal Sogn berørt.

At miste en ung søn, som netop stod på tærsklen til et langt arbejds- og familieliv, har været et smerteligt tab.

Men værst ramt må man nok betegne de kvinder, som mistede deres ægtemænd og familieforsørgere – for ikke at tale om de elleve børn, som mistede deres elskede far. Det skal ikke nægtes, at det har grebet om hjertet at sidde og granske i disse sager.

Hurtigt kommer man til at tænke på alle steder i Verden, hvor det i dag brænder på med krig, had og religiøs fanatisme. Da lever vi jo trygt og sikkert her i Danmark.

Vi siger tak til museumsassistent Hanne C. Christensen for fremskaffelse af billeder samt til museumsinspektør René Rasmussen på Sønderborg Slot for hjælp i forbindelse med lokalisering af et par steder, som er nævnt i artiklen.

Til slut en opfordring: Vi er allerede begyndt at samle materiale sammen til næste års Historiske Årbog omkring 1. Verdenskrigs 3. krigsår, 1916. Det er året, som for altid vil blive husket for bl.a. de grusomme slag omkring Verdun.

Er der nogen i Burkal Sogn, som ligger inde med billeder, feltpostkort eller breve, som er sendt hjem, vil vi meget gerne have lov til at låne dem til scanning eller affotografe-

ring. De kan afleveres på museet, og vi lover hurtig returnering af materialet. På forhånd tak!

Mindestenen for de faldne i 1. Verdenskrig ved Burkal Kirke, som den så ud kort efter opsætningen, bemærk beplantningen nederst, som mange år efter var ved at "kvæle" stenen.